

Тетяна Деревянко,
молодший науковий співробітник
відділу історії освіти
ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського
e-mail: t.derevyanko@ukr.net
ORCID id: 0000-0003-3980-7584

РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ. – ПОЧАТКУ ХХІ СТ. НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

У статті встановлено, що за двадцять вісім років незалежності України освіта, зокрема одна з її ланок – загальна середня освіта, зазнала чи не найбільше перетворень з-поміж інших галузей. Процеси реформування системи освіти відбуваються й у багатьох країнах світу, зокрема і в таких розвинених, як Велика Британія, Франція, Німеччина, США та ін. Вони ж стають об'єктом дослідження українських і зарубіжних учених. Автором проаналізовано публікації відомих зарубіжних періодичних видань, присвячених реформуванню загальної середньої освіти в різних країнах світу другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст., задля з'ясування ключових питань, які цікавлять світову наукову спільноту. Встановлено, що зазначена проблема є актуальною та значущою й різноаспектно досліджується зарубіжними вченими. Матеріали відібрано не лише з освітніх періодичних видань, а й із часописів суміжних із освітою галузей для того, щоб розкрити більш широкий спектр досліджуваних проблем щодо реформування загальної середньої освіти в зазначений період. Виявлені розвідки розподілено на шість груп за тематичним спрямуванням: загальні питання реформування системи освіти певної країни (історія реформ, вжиті заходи, проблеми впровадження, здобутки й невдачі тощо); аналіз конкретного проекту реформи; часткові реформи галузі освіти, тобто перебудова не всієї системи, а лише певної її частини, зокрема покращення навчальних програм, організації освітнього процесу та ін.; організаційна культура процесу реформування освіти (структурні підрозділи, що займалися розробленням системи освіти; робота в команді для досягнення успішного результату тощо); цілі реформування; чинники, що зумовлювали проведення реформ.

Ключові слова: реформування, реформа, загальна середня освіта, зарубіжні періодичні видання, історія зарубіжної освіти, джерелознавство.

Постановка проблеми. Нині в Україні відбуваються реформаційні процеси в багатьох сферах суспільного життя. Освітня галузь, зокрема одна з її ланок – загальна середня освіта, зазнає чи не найбільше перетворень, адже «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [9].

За двадцять вісім років незалежності України було прийнято низку важливих нормативно-правових документів, які мали на меті врегулювати функціонування освітньої системи й забезпечити її реформування (Закон УРСР «Про освіту», 1991 і подальші його редакції; Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), 1993; Закон України «Про загальну середню освіту», 1999; Національна доктрина розвитку освіти, 2002; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021, 2013; Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, 2016 тощо).

З огляду на інтенсифікацію реформування освітньої галузі в нашій доволі молодій державі, актуалізується вивчення відповідного досвіду країн світу, зокрема й таких розвинених, як Велика Британія, Франція, Німеччина, США та ін. Зазначені процеси стають об'єктом дослідження українських і зарубіжних учених із метою виявлення здобутків і прорахунків освітніх перетворень.

В Україні реформування освіти більшою чи меншою мірою вивчають вчені Л. Березівська [1–4; 13], В. Галах [6], Г. Кільова [7], О. Махінко [8], О. Савченко [10] та ін. Серед зарубіжних дослідників, у полі наукових інтересів яких знаходяться ці питання, виділяємо Л. Benadusi (Італія) [12], V. Llorent-Bedmar (Іспанія) [19], İ. Öztürk (Туреччина) [21], Н. Walkenhorst (Німеччина) [22], L. Wells (США) [20], А. West, Hazel Pennell (Великобританія) [23] та багато інших.

Метою нашої статті є на основі аналізу публікацій зарубіжних періодичних видань з'ясувати ключові питання наукових розвідок із реформування загальної середньої освіти в різних країнах світу другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. У світі існує досить велика кількість наукових журналів, на сторінках яких висвітлюються результати досліджень з історії освіти, зокрема й щодо трансформацій у системі освіти. До найвідоміших серед наукової спільноти належать такі: «British Educational Research Journal» (Велика Британія), «Encounters in Theory and History of Education» (Канада), «History of Education» (Велика Британія), «History Of Education Quarterly» (США), «History of Education Researcher» (Велика Британія), «History of Education Review» (Австралія, Нова Зеландія), «International Education Studies» (Канада), «International Review of Education» (Німеччина), «Oxford Review of Education» (Велика Британія), «Paedagogica Historica» (Бельгія) тощо. Варто зазначити, що різноманітні питання модернізації освітньої галузі розглядаються й у часописах суміжних із освітою галузей.

Ми свідомо відбирали матеріали не лише з освітніх періодичних видань для того, щоб розкрити більш широкий спектр досліджуваних проблем щодо реформування загальної середньої освіти. Виявлені розвідки умовно розподілено на кілька груп за тематичним спрямуванням:

- 1) загальні питання реформування системи освіти певної країни: історія реформ, вжиті заходи, проблеми впровадження, здобутки й невдачі тощо;
- 2) аналіз конкретного проєкту реформи;
- 3) часткові реформи, тобто перебудова не всієї системи, а лише певної її частини, зокрема покращення навчальних програм, організації освітнього процесу та ін.;
- 4) організаційна культура процесу реформування освіти: структурні підрозділи, що займалися розробленням системи освіти; робота в команді для досягнення успішного результату тощо;
- 5) цілі реформування;
- 6) чинники, що зумовлювали проведення реформ.

Найчисельнішою є перша група. Так, сюди відносимо статтю італійського науковця Luciano Benadusi (Лучано Бенадусі) «Спроби реформування середньої освіти в Італії» [12], яка надрукована в «European Journal of Education» («Європейський журнал з освіти») (1988). У ній автор, коротко оглянувши освітні реформи уряду держави за 25 років (1960–1985 рр.), з'ясував основні причини, що стали на заваді втіленню їх у життя. Крім того, учений розмірковує над тим, що

корисного з попереднього досвіду модернізації галузі освіти, незважаючи на те, що здійснювані реформи зазнали краху, можна взяти для сучасного періоду перетворень [12].

Схожою є праця дослідника з Севільського університету Vicente Llorent-Bedmar (Вісенте Льорент-Бедмар) «Освітні реформи в Марокко: еволюція та сучасний стан» (2014) [19], опублікована в часописі «International Education Studies» («Міжнародні освітні дослідження»). Як і в попередній розвідці, науковець ретельно вивчив усі реформаційні процеси, що відбувалися в системі освіти цієї держави, за досить великий відрізок часу: від проголошення її незалежності в 1956 р. до 2014 р. У результаті свого дослідження він дійшов висновку, що в галузі освіти Марокко відбулися значні покращення, проте залишається ще досить значна кількість питань, які потребують вирішення [18].

Публікація «Освіта для глобальної/регіональної конкурентоспроможності: чилійська політика та реформа середньої освіти» (1996) [11] побудована вже за іншим алгоритмом. Головною ідеєю цієї статті є те, що освіта тісно пов'язана з економікою, і від розвитку цієї галузі безпосередньо залежить зростання економічних показників держави загалом. Її автор Beatrice Avalos (Беатріче Авалос) проаналізувала стан і проблеми, характерні для середньої освіти Чилі, висвітлила зусилля влади щодо модернізації шкільної освіти з метою забезпечення її відповідності потребам молоді та вимогам ринкової економіки.

До другої групи ми віднесли розвідки, присвячені аналізу конкретного проекту освітньої реформи. Варто сказати, що ця тема досить популярна серед зарубіжних учених. Так, спільне дослідження Pedro A. Noguera та Lauren Wells [20] (Педро Ногера й Лорен Уеллс) (2011) презентує нову стратегію вдосконалення школи, яку впроваджено в Ньюарку (штат Нью-Джерсі, США). Вони протиставляють її національним реформам, що здійснювалися в країні протягом останніх 30 років і, за словами науковців, так і не змогли вирішити численних проблем, зокрема пов'язаних із низьким рівнем успішності учнів та школи загалом через бідність. Автори сподіваються, що ця модель реформування середньої освіти буде ефективною й допоможе школам подолати свою історію невдач. При цьому дослідники наголошують, що лише час зможе показати її результативність [20].

На початкових етапах реалізації (2004–2006 рр.) розглядається масштабна реформа шкільної освіти Катару в статті «Відповідність, відповідальність, незалежність та об'єктивність шкільної реформи на Близькому Сході: приклад Катару» (2012) [17] Cassandra M. Guarino та Jeffery C. Tanner (Кассандра Гуаріно й Джеффері Теннер). Вони виділили чотири основні ознаки успішної освітньої системи: адекватність, підзвітність, автономія та гендерна рівність, які й стали ключовими критеріями для аналізу розпочатої в країні реформи. Цінність і наукова значущість зазначеного матеріалу полягає в тому, що в ньому, крім перших кроків щодо впровадження реформи й відповідно здобутків та невдач на цьому шляху, представлено методологію оцінювання системи освіти за провідними напрямками, яку можна застосовувати під час дослідження шкільної освіти в багатьох державах.

Ще однією працею, в якій ретельно досліджено проект освітньої реформи, є спільна розвідка вчених Gustavo E. Fischman і Luis Armando Gandin (Густаво Фішман та Луїс Армандо Гандін) «Педагогічна та етична спадщина “успішної” освітньої реформи: проект “Громадянська школа”» [16], надрукована в часописі

«International Review of Education» («Міжнародний огляд освіти») у 2016 р. У ній вони проаналізували реформу, яка дістала назву «Громадянська школа» і впроваджувалася в бразильському місті Порту-Алегрі протягом 1993–2004 рр. Зокрема, науковці вивчили концепцію цього проєкту, основні механізми його реалізації та оцінювання сильних і слабких сторін, а також деякі суперечності зазначеної реформи. Для того, щоб показати наскільки представлений проєкт є радикальним і відходить від традиційної освітньої системи Бразилії, автори коротко висвітлили реформу освіти в країні, що відбувалася в 1980–1990-х роках. У результаті своєї розвідки вони дійшли таких висновків: не існує ідеальної універсальної освітньої моделі, яку можна було б застосувати в будь-якій державі світу, адже ключовим компонентом ефективної реформи є люди, що беруть участь в її реалізації. Аналізований проєкт «Громадянська школа» дослідники вважають прикладом успішної освітньої політики, адже він сприяв суттєвому покращенню якості освіти [16].

Третю умовно виділену нами групу утворюють матеріали, де об'єкт дослідження становлять так звані часткові реформи. Такі розвідки публікуються рідше, на відміну від попередніх. Вони присвячені розгляду трансформацій певної частини системи освіти, що відбулися внаслідок здійснення освітньої політики тою чи іншою державою. У цьому контексті найчастіше дослідники вивчають процес реформування навчальних програм, як це бачимо на прикладі статті Denis Kallen (Деніс Каллен) «Реформа навчальної програми загальної середньої освіти: планування, розроблення й впровадження» (1996) [18] із видання «European Journal of Education» («Європейський журнал із освіти»). Варто зазначити, що автором цього матеріалу проаналізовано модернізацію навчальної програми середньої ланки освіти не в межах певної країни, а в масштабі Європейського континенту. Він описав цілі, структуру та оцінювання навчальної програми, виділивши при цьому їхні особливості в державах Західної, Центральної та Східної Європи. Підсумовуючи, дослідник зазначив, що розроблення навчальних програм є тим напрямом діяльності, де міжнародна співпраця й зовнішня допомога можуть бути дуже корисними, проте тут треба бути обачним й уникати сліпого запозичення [18].

Учений İbrahim Nakkı Öztürk (Ібрагім Хакі Озтурк) у статті «Реформа навчальної програми та автономія вчителя в Туреччині: на прикладі викладання історії» (2011) [21] вивчив реформу навчальної програми з історії, яку було розпочато в 2007 р., та її вплив на збільшення автономії вчителя в навчальному процесі. За словами автора, найпоширенішою проблемою, з якою стикаються педагоги в турецьких державних школах – протиріччя між вимогами навчальної програми та реаліями класу. Саме тому вчителі потребують більшої автономії для адаптації своїх уроків до потреб, інтересів та вимог учнів. Для того, щоб з'ясувати, чи відбулися певні зрушення в цьому контексті, науковець проаналізував нову навчальну програму за трьома основними аспектами: загальні завдання та принципи; планування змісту навчання; вибір методів і засобів навчання. У результаті він констатував, що хоча нова навчальна програма й передбачала впровадження низки інноваційних підходів та методів задля вдосконалення історичної освіти, автономії вчителя в ній приділено мало уваги, а отже, ця проблема, притаманна для шкіл Туреччини, залишається невирішеною й потребує подальшого розгляду та розв'язання [21].

До цієї групи матеріалів ми віднесли й спільну розвідку Anne West та Hazel Pennell (Енн Уест і Хейзл Пеннелл) «Освітня реформа й вибір школи в Англії та Уельсі» (1997) [23]. Автори праці зазначили, що здійснювані протягом 1980-х – 1990-х рр. урядом країни освітні реформи були далекосяжними й передбачали запровадження нових типів шкіл; фінансування закладів освіти за формулою, головним показником в якій є кількість учнів; перехід до місцевого самоврядування, а також надання більших можливостей батькам для вибору школи, у якій навчатиметься їхня дитина. Такі заходи, на думку влади, мали сприяти підвищенню освітніх стандартів. Підсумовуючи, науковці зазначили, що загалом аналізовані реформи позитивно вплинули на розвиток освіти в Англії та Уельсі, хоча й не все вдалося реалізувати. До недоліків вони, зокрема, віднесли нерівномірне поширення нових типів шкіл у країні, а також те, що різноманітність навчальних програм, за якими навчалися учні в цих закладах, обмежується національною навчальною програмою [23].

Четверту групу утворюють публікації, в яких висвітлюється організаційна культура процесу реформування освіти: структурні підрозділи, що займалися розробленням системи освіти; робота в команді для досягнення успішного результату тощо. Сюди ми віднесли працю дослідників з Університету Кентуккі (США) Tricia Browne-Ferrigno і Lars G. Björk (Триція Браун-Феррінйо та Ларс Бйорк) «Роздуми про освітню реформу та управління командою» [15] (2018). Представлений матеріал є своєрідним підсумком цілого випуску журналу «Research in Educational Administration & Leadership» («Дослідження в галузі управління та керівництва освітою»). За словами його авторів, статті, надруковані в номері цього часопису, свідчать про те, що нині в дослідженні реформування освіти виокремився новий перспективний напрям – вивчення організаційної культури, співпраці та командної роботи як стратегій для освітніх змін. У таких розвідках ретельно аналізується поняття лідерства серед учителів, батьків, школярів, керівників тощо, спільні зусилля яких відіграють важливу роль в удосконаленні сучасної освіти.

Питанню функціонування окремого освітнього підрозділу присвятила своє дослідження «Бек-офіс шкільної реформи: відділи планування освіти в німецькомовній Швейцарії (1960–1970-ті роки)» (2016) [14] Anne Bosche (Енн Боше). Учена зазначила, що процес здійснення освітньої політики можна поділити на два напрями: розроблення заходів шляхом діагностування, прогнозування й планування та безпосередня реалізація їх на практиці. У цьому контексті вона висвітлила історичні передумови створення відділу планування освіти й спробувала реконструювати його інституціоналізацію на прикладі такого підрозділу в Цюриху [14].

До п'ятої групи відібрано матеріали, в яких розглядаються цілі реформування освітньої галузі. Для прикладу наведемо дослідження «Реформування загальної середньої освіти для досягнення рівності освітніх можливостей» [24], опубліковане 1994 р. у часописі «Chinese Education & Society» («Освіта та суспільство Китаю»). У ньому автор подав визначення поняття «рівність освітніх можливостей» і вивчив розподіл освітніх ресурсів середньої ланки освіти на Тайвані між загальноосвітніми й професійно-технічними, державними та приватними закладами освіти в різних регіонах країни. Крім того, він висвітлив заходи, що були здійснені Міністерством освіти зазначеної держави,

зادля забезпечення рівних освітніх можливостей у системі загальної середньої освіти, а також вказав напрями, варті подальшого розгляду [24].

Наступна група представлена матеріалами, у яких проаналізовано чинники, що зумовлювали проведення освітніх реформ. Варто зазначити, що найчастіше науковці лише побіжно висвітлюють це питання у своїх розвідках або ж взагалі його не порушують. Статті, у яких перетворення в освіті, загалом освітня політика аналізуються крізь призму чинників, що спонукали до запровадження відповідних новацій, зустрічаються порівняно рідко. Тому вказана група є найменш чисельною. Сюди ми віднесли працю Heiko Walkenhorst (Хайко Валькенхорст) «Європеїзація німецької системи освіти» (2005) [22]. Автор цієї публікації проаналізував освітню галузь Німеччини, зокрема й здійснювані в країні реформи, у світлі європейської інтеграції та глобалізації й дійшов висновку, що значна кількість особливостей сучасної німецької системи освіти є наслідком «м'якої» чи непрямой європеїзації. За словами вченого, у цьому полягає дилема освітньої політики зазначеної держави: забезпечити розвиток освіти відповідно до міжнародних стандартів і не втратити при цьому національну самобутність [22, с. 483].

Висновки. Отже, проаналізувавши публікації відомих зарубіжних часописів, присвячених реформуванню загальної середньої освіти в різних країнах світу другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст., з'ясовано, що це питання є актуальним і значущим для світової наукової спільноти. У результаті розвідки встановлено, що вчені різноаспектно досліджують зазначену проблему. Віднайдені праці зарубіжних дослідників умовно розподілено нами на шість груп за тематичним спрямуванням: загальні питання реформування системи освіти певної країни; аналіз конкретного проєкту реформи; часткові реформи галузі освіти; організаційна культура процесу реформування освіти; цілі реформування; чинники, що зумовлювали проведення реформ. Ми намагалися представити матеріали з найчастіше порушуваними питаннями щодо реформування загальної середньої освіти у вказаний період, при цьому свідомі того, що коло досліджуваних проблем є значно ширшим. Це потребує подальшого ґрунтовного вивчення.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Наслідки та досвід реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст. *Рідна шк.* 2010. № 1/2. С. 45–49.
2. Березівська Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в перше десятиліття незалежної України: нормативно-правові документи (1991–2002). *Modernization of educational system: world trends and national peculiarities* : Proceedings of the International scientific conference, February 23rd, 2018. Kaunas, 2018. С. 122–125.
3. Березівська Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : Твори, 2019. 251 с. URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=20781>.
4. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти України в умовах державотворення (початок 90-х років ХХ ст.). *Молодь і ринок.* 2011. № 6. С. 17–21.
5. Біденко Н. Розвиток загальної середньої освіти в Україні в період незалежності. *Наук. зап. Серія: Історичні науки* : зб. наук. пр. / Кіровоґр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. Кіровоґрад, 2009. Вип. 12. С. 213–225.
6. Галах В. В. Специфіка реформування середньої освіти в незалежній Україні. *Таврійський вісн. освіти.* 2014. № 4. С. 274–281.

7. Кільова Г. Система освіти України: напрями її реформування, становлення і розвиток. *Молодь і ринок*. 2010. № 3. С. 14–18.
8. Махінько А. І. Освітні реформи в сучасній українській школі: стан, проблеми, перспективи. *Сторінки історії*. 2010. Вип. 31. С. 214–220.
9. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145–VIII. Дата оновлення: 19.01.2019 р. *Законодавство України: база даних / Верхов. Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 13.11.2019).
10. Савченко О. Я. Основні напрями реформування шкільної освіти. *Шлях освіти*. 1998. № 1. С. 2–6.
11. Avalos B. Education for Global/Regional Competitiveness: Chilean Policies and Reform in Secondary Education. *Compare: A Journal of Comparative Education*. 1996. Vol. 26, Iss. 2. P. 217–232.
12. Benadusi L. The Attempts at Reform of Secondary Education in Italy. *European Journal of Education*. 1988. Vol. 23, No. 3. P. 229–236.
13. Berezivska L. Secondary Education Reform in the Independent Ukraine (1991–2017): Concepts, Programmes, Doctrines and Strategies. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. Vol. 7, Iss. 187. P. 20–22.
14. Bosche A. The Back Office of School Reform: Educational Planning Units in German-Speaking Switzerland (1960s and 1970s). *Paedagogica Historica*. 2016. Vol. 52, No. 4. P. 380–394.
15. Browne-Ferrigno T., Björk L. G. Reflections on Education Reform and Team Leadership. *Research in Educational Administration & Leadership*. 2018. Vol. 3, No. 2. P. 339–347.
16. Fischman G. E., Gandin L. A. The Pedagogical and Ethical Legacy of a “Successful” Educational Reform: The Citizen School Project. *International Review of Education*. 2016. Vol. 62, Iss. 1. P. 63–89.
17. Guarino C. M., Tanner J. C. Adequacy, Accountability, Autonomy and Equity in a Middle Eastern School Reform: The Case of Qatar. *International Review of Education*. 2012. Vol. 58, Iss. 2. P. 221–245.
18. Kallen D. Curriculum Reform in Secondary Education: Planning, Development and Implementation. *European Journal of Education*. 1996. Vol. 31, No. 1. P. 43–55.
19. Llorent-Bedmar V. Educational Reforms in Morocco: Evolution and Current Status. *International Education Studies*. 2014. Vol. 7, No. 12. P. 95–105.
20. Noguera P. A., Wells L. The Politics of School Reform: A Broader and Bolder Approach for Newark. *Berkeley Review of Education*. 2011. Vol. 2, No. 1. P. 5–25.
21. Öztürk İ. H. Curriculum Reform And Teacher Autonomy In Turkey: The Case Of The History Teaching. *International Journal of Instruction*. 2011. Vol. 4, No. 2. P. 113–128.
22. Walkenhorst H. Europeanisation of the German Education System. *German Politics*. 2005. Vol. 14, Iss. 4. P. 470–486.
23. West A., Pennell H. Educational Reform and School Choice in England and Wales. *Education Economics*. 1997. Vol. 5, Iss. 3. P. 285–306.
24. Ying Y. Reform of Secondary Education for the Equality of Educational Opportunities. *Chinese Education & Society*. 1994. Vol. 27. P. 42–55.

References

1. Berezivska, L. D. (2010). Naslidky ta dosvid reformuvannia shkilnoi osvity v Ukraini u 20 st [Implications and experience of reforming school education in Ukraine in the 20th century]. *Ridna shkola – Native school*, 1/2, 45–49 [in Ukrainian].
2. Berezivska, L. D. (2018). Reformuvannia zahalnoi serednoi osvity v pershe desiatylyttia nezalezhnoi Ukrainy: normatyvno-pravovi dokumenty (1991–2002) [Reforming General Secondary Education in the First Decade of Independent Ukraine: Regulatory Documents (1991–2002)]. *Modernization of educational system: world trends and national peculiarities: Proceedings of the International scientific conference*. (pp.122–125). Kaunas: Vytautas Magnus University [in Ukrainian].

3. Berezivska, L. D. (2019). *Reformuvannia zahalnoi serednoi osvity v Ukraini u XX stolitti kriz pryzmu dzhereloznavstva [Reforming general secondary education in Ukraine in the 20th century through the lens of source science]*. Vinnytsia: Tvory. Retrieved from <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=20781> [in Ukrainian].
4. Berezivska, L. D. (2011). Reformuvannia shkilnoi osvity Ukrainy v umovakh derzhavotvorennia (pochatok 90-kh rokiv 20 st.) [Reforming school education in Ukraine in the conditions of state formation (beginning of 90th of 20th century)]. *Molod i rynek – Youth & market*, 6, 17–21 [in Ukrainian].
5. Bidenko, N. (2009). Rozvytok zahalnoi serednoi osvity v Ukraini v period nezalezhnosti [Development of general secondary education in Ukraine in the period of independence]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii: Istorychni nauky – Scientific notes of Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University. Series: Historical sciences*, (12), 213–225 [in Ukrainian].
6. Halakh, V. V. (2014). Spetsyfika reformuvannia serednoi osvity v nezalezhnii Ukraini [Specificity of secondary education reform in independent Ukraine]. *Tavriiskyi visnyk osvity – Taurian Journal of Education*, 4, 274–281 [in Ukrainian].
7. Kilova, H. (2010). Systema osvity Ukrainy: napriamy yii reformuvannia, stanovlennia i rozvytok [Ukraine's education system: directions for its reform, formation and development]. *Molod i rynek – Youth & market*, 3, 14–18 [in Ukrainian].
8. Mahinko, A. I. (2010). Osvitni reformy v suchasni ukrainskii shkoli: stan, problemy, perspektyvy [Educational reforms in the modern Ukrainian school: state, problems, prospects]. *Storinky istorii – History Pages*, 31, 214–220 [in Ukrainian].
9. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. № 2145–VIII [On Education: Law of Ukraine of September 5, 2017 No. 2145–VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
10. Savchenko, O. Ya. (1998). Osnovni napriamy reformuvannia shilnoi osvity [Main directions of reforming school education]. *Shliakh osvity – The way of Education*, 1, 2–6 [in Ukrainian].
11. Avalos, B. (1996). Education for Global/Regional Competitiveness: Chilean Policies and Reform in Secondary Education. *Compare: A Journal of Comparative Education*, 26 (2), 217–232.
12. Benadusi, L. (1988). The Attempts at Reform of Secondary Education in Italy. *European Journal of Education*, 23 (3), 229–236.
13. Berezivska, L. (2019). Secondary Education Reform in the Independent Ukraine (1991–2017): Concepts, Programs, Doctrines and Strategies. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 7 (187), 20–22.
14. Bosche, A. (2016). The Back Office of School Reform: Educational Planning Units in German-Speaking Switzerland (1960s and 1970s). *Paedagogica Historica*, 52 (4), 380–394.
15. Browne-Ferrigno, T., & Björk, L. G. (2018). Reflections on Education Reform and Team Leadership. *Research in Educational Administration & Leadership*, 3 (2), 339–347.
16. Fischman, G. E., & Gandin, L. A. (2016). The Pedagogical and Ethical Legacy of a “Successful” Educational Reform: The Citizen School Project. *International Review of Education*, 62 (1), 63–89.
17. Guarino, C. M., & Tanner, J. C. (2012). Adequacy, Accountability, Autonomy and Equity in a Middle Eastern School Reform: The Case of Qatar. *International Review of Education*, 58 (2), 221–245.
18. Kallen, D. (1996). Curriculum Reform in Secondary Education: Planning, Development and Implementation. *European Journal of Education*, 31 (1), 43–55.
19. Llorent-Bedmar, V. (2014). Educational Reforms in Morocco: Evolution and Current Status. *International Education Studies*, 7 (12), 95–105.

20. Noguera, P. A., & Wells, L. (2011). The Politics of School Reform: A Broader and Bolder Approach for Newark. *Berkeley Review of Education*, 2 (1), 5–25.
21. Öztürk, İ. H. (2011). Curriculum Reform and Teacher Autonomy in Turkey: The Case of the History Teaching. *International Journal of Instruction*, 4 (2), 113–128.
22. Walkenhorst, H. (2005). Europeanisation of the German Education System. *German Politics*, 14 (4), 470–486.
23. West, A., & Pennell, H. (1997). Educational Reform and School Choice in England and Wales. *Education Economics*, 5 (3), 285–306.
24. Ying, Y. (1994). Reform of Secondary Education for the Equality of Educational Opportunities. *Chinese Education & Society*, 27, 42–55.

Tetiana Dereviianko,
Junior Research Fellow,
The Department of History of Education,
V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine
e-mail: t.derevyanko@ukr.net
ORCID id: 0000-0003-3980-7584

COVERAGE OF SECONDARY EDUCATION REFORM IN FOREIGN COUNTRIES IN THE SECOND HALF OF THE 20th AND EARLY 21st CENTURIES IN PERIODICALS

The paper states that during twenty-eight years of Ukrainian independence, education in general and secondary education in particular have undergone many transformations. The education system is also reformed in many countries of the world, in particular, in Great Britain, France, Germany, the USA and other countries. Education reforms are studied by both Ukrainian and foreign scholars. The author of the paper has analysed the publications of some well-known foreign periodicals on secondary education reform in different countries carried out in the second half of the 20th and early 21st centuries in order to study the key issues that the world scientific community is interested in. It was found out that this problem is relevant and significant for foreign scientists and is studied in various aspects. The materials were selected from educational periodicals as well as those that discuss the aspects of allied sciences in order to reveal a wider range of the problems regarding the secondary education reform of that period. The publications were sorted into six groups by thematic principle: general issues on education system reform of a country (history of reforms, steps taken, implementation, achievements and failures, etc.); the analysis of a specific reform project; partial education reforms, that is, the restructuring of a certain part of education system, including improvement of curricula, organisation of educational process, etc.; organisational culture of education reform (structural departments involved in the development of education system; teamwork to achieve successful results, etc.); goals of reform; factors that led to reforms.

Keywords: *reform, secondary education, foreign periodicals, history of foreign education, source study.*

Надійшла до редакції 22.11.2019 року